

ШЛЯХ ДО РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

У статті розкрито структуру та зміст сучасної інтегрованої моделі закладу з надання комплексної допомоги дітям, що мають особливі освітні потреби, їх батькам та педагогічним працівникам.

УДК 376.091

Ключові слова: особливі освітні потреби, соціальна адаптація, потенційні можливості, корекція, супровід, міждисциплінарний підхід.

**Ірина
КУТЕЦЬКА**

Директор центру
„Сузір'я”
Дніпродзержинської
міської ради

Наше сьогодні — це зміна ціннісних орієнтацій в освіті, визначення розмаїття кожної дитини, обумовлена зміною освітньої парадигми на гуманістичну: „освіта для всіх, школа для всіх”.

У Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI століття) наголошується на необхідності вдосконалення освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку в системі закладів суспільного виховання, забезпечення їхньої повноцінної життєдіяльності та соціальної адаптації, розвитку адаптаційних можливостей. Зважаючи на це, особливо підвищується значущість психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу дітей з особливими потребами з метою ефективного навчання, виховання, підготовки до соціуму.

Найширша реалізація потенційних можливостей кожної дитини можлива лише за умови створення міждисциплінарної ко-

манди. Комплексний підхід як загальний методологічний принцип будь-якої діяльності є провідним і в процесі оптимізації навчання, і в побудові системи виховної, корекційної роботи. Комплексність вимагає своєрідного „акорду” впливів, не припускає односторонності та перекосів у змісті, формах і методах роботи, забезпечує реалізацію завдань одного напрямку в формах іншого, забезпечує цілісний вплив на особистість дитини, а отже, підвищує результативність навчально-виховного та корекційного впливу.

З огляду на це, в місті створено осередок комплексної допомоги дітям, що мають особливі освітні потреби, — комунальний заклад „Дніпродзержинський центр практичної психології та соціальної роботи — психолого-медико-педагогічна консультація з корекційно-розвитковим відділенням „Сузір'я” Дніпродзержинської міської ради. Це — сучасна інтегрована модель, єдина в області установа такого типу міського підпорядкування, що надає комплексну допомогу сім'ям, які виховують дітей

з особливими потребами (див. вріз на С. 97).

Система освіти міста має достойне сьогодення й гарні перспективи щодо вирішення питання адаптації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в суспільство. Реальністю міста є варіативна освіта, яка надає можливості отримати освітні послуги різним категоріям дітей: як здібним та обдарованим (заклади нового типу), так і тим, хто має особливості у навчанні та розвитку. На сьогодні в місті досить розгалужена мережа навчальних закладів, що забезпечує потреби у виборі освітнього закладу та навчальної програми батьками дитини, відповідно до її індивідуальних особливостей.

Можливості розвитку дитини в молодшому шкільному віці розширюються за рахунок створення умов навчання, адекватних потребам дитини. Розв'язання проблеми невстигання школярів пояснюється здебільшого порушеннями психологічного розвитку та успішно вирішуються за рахунок створення класів інтенсивної педагогічної корекції (див. вріз на С.98).

Найвищим рівнем інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній школі є інклюзивне навчання. Розвиток інклюзивної освіти в місті – це не створення нової системи, а якісні та планомірні зміни системи освіти в цілому (див. вріз).

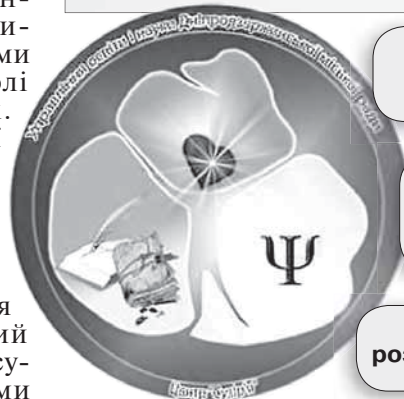
Інтеграція та інклюзія передбачає обов'язковий психолого-педагогічний супровід дитини фахівцями

(корекційним педагогом, практичним психологом, соціальним педагогом, учителем-логопедом, лікарем) (див. вріз на С. 99). Без нього перебування дитини в загальноосвітньому навчальному закладі набуває стихійності, формальності, яка є шкідливою для дитини, оскільки без одержання від-

ЦЕНТР „СУЗІР'Я”: напрями діяльності

Розкриття потенційних можливостей дітей із психофізичними порушеннями залежить від гнучкості системи корекційної освіти, рівня та діапазону наданих послуг, які задовольняють їхні потреби (раннє виявлення порушень, єдність діагностики та корекції розвитку, наступність дошкільного, шкільного й після шкільного змісту освіти тощо). Саме тому центр поєднує три структурних підрозділи: центр практичної психології та соціальної роботи, психолого-медико-педагогічну консультацію та корекційно-розвиваючий відділ. У кожного підрозділу своя сфера діяльності та відповідальності, але всі вони тісно взаємопов'язані між собою та орієнтовані на оптимальний результат: „освіта для всіх, школа для всіх”.

Фахівці центру „Сузір'я” координують процес корекційної освіти в місті, допомагають учасникам навчально-виховного процесу ознайомитися зі спеціальними навичками в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, побачити на практиці шляхи впровадження структурної моделі корекційної та інклюзивної освіти в загальноосвітньому навчальному закладі, вмотивуватися на застосування одержаного досвіду роботи з дітьми зазначеної категорії в навчальних закладах на місцях. Команда спеціалістів координує процес пошуку ефективних шляхів задоволення індивідуальних потреб дітей усіх категорій.

Центр практичної
психології та
соціальної роботи

Психолого-
медико-
педагогічна
консультація

Корекційно-
розвиваюче
відділення

КЛАСИ ІНТЕНСИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ

У закладах освіти міста функціонує 10 класів інтенсивної педагогічної корекції, з них 3 класи в загальноосвітніх навчальних закладах, 4 класи початкової школи в спеціальному навчально-виховному комплексі та 3 класи інтенсивної педагогічної корекції для дітей з порушеннями мовлення в спеціальному відділенні для дітей, які потребують корекції розвитку НВК „Гармонія”. За таких умов учні з труднощами в навчанні є об’єктом уваги не тільки загальної педагогіки та педагогічної психології, а й дефектології.

Порушення психічного розвитку за сприятливих умов навчання та виховання в таких класах великою мірою піддається компенсації.

Загальною стратегією в роботі з такими учнями є підтримка їх віри в свої можливості, відкриття в них особистості, адже вони обов’язково мають пережити успіхи, якими б скромними не були їх навчальні можливості, що не завжди є можливим в умовах навчання в звичайному класі. Корекція труднощів дітей у навчанні – складний і багатогранний процес. Він торкається не лише усунення чи пом’якшення недоліків у навчально-пізнавальній діяльності, а й потребує вирішення особистісних проблем кожної дитини, її ставлень до самої себе, ровесників і дорослих. Діяльність та розвиток дітей відбувається на уроці, педагог спрямовує зміст навчання на корекцію конкретних порушень навчально-пізнавальної діяльності. Це довгострокова стратегія, яка має на меті побудову такого освітнього середовища, яке дозволить кожній дитині навчатися разом у загальноосвітньому закладі, але на рівні своїх можливостей.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ЗАКЛАДАХ МІСТА

З метою запровадження такої форми навчання управління освіти і науки, при безпосередній участі центру „Сузір’я”, активізувало роботу в цьому напрямі. Для запровадження інклюзивного навчання за запитами батьків визначено чотири базових навчальних заклади: НВК № 3, „Гармонія”, СЗШ № 22, 40. Діти, що навчаються за такою формою, мають змогу поліпшити когнітивний, моторний, мовний, соціальний та емоційний розвиток, оволодіти новими вміннями та навичками, що відбуваються функціонально, отримують навчання, яке орієнтується на їх сильні якості, здібності та інтереси. Крім того, ровесники відіграють роль моделей для соціалізації в загальноосвітньому просторі. В цьому випадку поняття *інклюзії* розглядається як антонімічне щодо „*сегрегації*” та позначає відповідний поступ у розвитку системи одержання освіти особами з особливими потребами. Відмінність полягає в безумовному прийнятті дитини, у змінна освітнього середовища, яке враховує та пристосовується до індивідуальних потреб дітей, а не навпаки.

Наш досвід роботи демонструє позитивні моменти такого підходу. Учням, які мали інклюзивну форму навчання (внаслідок порушення психологічного та мовленнєвого розвитку) наразі рекомендовано програму навчання загальноосвітнього навчального закладу за результатами психолого-педагогічного вивчення обласної ПМПК.

Водночас перед учителями та батьками відкриваються нові можливості: вони відчувають, що школи стають ефективними освітніми осередками для усієї громади та кожного її члена, про що свідчить збільшення кількості батьків, які обрали інклюзивну або інтегровану форму навчання для своїх дітей на наступний навчальний рік.

повідної корекційної допомоги психофізичний розвиток дитини лише ускладнюється.

Корекційний процес – це складна система, яка включає в себе як стратегічні, так і тактичні завдання. Стратегічними завданнями є розробка корекційних програм і корекційних комплексів. Тактичні завдання – це розробка методів і технік, форма проведення корекційної роботи, підбір, комплектування груп, тривалість та режим занять. Такі заняття не замінюють спеціальні навчальні заклади освіти, проте здатні певною мірою компенсувати недостатнє забезпечення корекційною допомогою дитячого населення.

Успіху в розвитку дитини можна досягти тільки за активної участі батьків, які є обов’язковими членами команди, що бореться за долю дитини. Саме команди, бо центр „Сузір’я” – колегіальний орган, представлений фахівцями з корекційної педагогіки різного профілю, практичними психологами, лікарями.

Новий напрямок роботи корекційно-розвиваючого відділення – консультативно-методичний супровід сімей, які виховують дитину з важкою патологією вдома. Важко переоцінити ту допомогу, яку фахівці надають батькам, що виховують дитину з психофізичними порушеннями. Як правило, такі батьки дуже вразливі, мають чималий досвід невдач у пошуках зцілення своєї дитини та часто втрачають довіру до фахівців, а, разом з тим, і здатність прийняти реальність такою,

як вона є, і в цих умовах оптимально використати для розвитку дитини її можливості. Працюючи з дитиною на спільних заняттях у присутності батьків, фахівці залучають їх до активної співпраці, навчають методам закріплення досягнутих здобутків у домашніх умовах.

Отже, доступність та задоволення особливих освітніх потреб дітей з порушеннями психофізичного розвитку стали наріжним каменем освітньої системи, що базується на принципі забезпечення основного права дітей навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання з відповідним психолого-педагогічним супроводом та корекційно-реабілітаційною підтримкою, а це відображає той факт, що в суспільстві формується нова культурна й освітня норма — повага до дітей з особливими потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заеркова Н.В. Післядипломна педагогічна освіта: актуальні питання інклюзивної освіти: Навчальний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації. — Луганськ: СПД Резніков В.С., 2012. — 108 с.
2. Колупаєва А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: Навчально-методичний посібник. — К.: „АТОПОЛ”. — 2010. — 96 с.
3. Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. К.: „АТОПОЛ”. — 2011. — 273 с.
4. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. — К.: „Самміт-

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ:

психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами

Успішно організований соціально-психологічний супровід, відкриває перспективи особистісного росту, допомагає дитині увійти до тієї „зони розвитку”, яка поки ще їй недоступна (О. Обухова). На відміну від звичної психокорекції, соціально-психологічний супровід припускає не „виправлення недоліків і переробку”, а пошук схованих ресурсів розвитку дитини, опору на її власні можливості й створення на цій основі психологічних умов для відновлення зв'язків зі світом людей.

Ефективність супровідної діяльності забезпечується комплексним характером психолого-педагогічних впливів, що включають у себе погоджену роботу всіх учасників освітнього простору. Система професійної діяльності фахівців психологічної служби з формування особистості включає різноманітні форми індивідуальної та групової роботи, що має елементи психологічного навчання та корекції.

Крім того, практичні психологи в інклюзивному середовищі формують психологічну готовність учасників навчально-виховного процесу до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами. Психофізіологічні особливості такої дитини, рівень її розвитку, потенційні можливості щодо опанування знаннями визначаються основними індикаторами, які беруться до уваги при розробці індивідуального плану розвитку. З іншого боку, психолог працює безпосередньо з дитиною, котра має особливості психофізичного розвитку, щодо збереження її здоров'я, пошуку та реалізації траєкторії оптимального розвитку, формування позитивної мотивації та стимулювання інтенції до розвитку.

Завдяки співпраці психолого-медико-педагогічної консультації та центру практичної психології й соціальної роботи розширюються можливості інтегрування дітей з особливими потребами в суспільство, підвищується ефективність ранньої діагностики відхилень у розвитку дітей, а також здійснюється цілеспрямована розвивально-корекційна робота безпосередньо в навчальному закладі, де навчається дитина.

Провідною функцією консультації залишається діагностична. Вона має свої особливості та свою мету. Це не просто клінічний діагноз, з яким дитина приходиться до консультації, а психолого-педагогічне вивчення дитини на основі різнобічного обстеження (медичного, психологічного, логопедичного, педагогічного), метою якого є визначення можливостей навчання та розвитку дитини з тими чи іншими психофізичними порушеннями та найоптимальніших умов їх реалізації.

Дошкільники — найбільш перспективна вікова група дітей у плані позитивних оптимістичних прогнозів щодо подолання недоліків їхнього розвитку, профілактики дезадаптації дітей шкільного віку, здешевлення спеціальної освіти в цілому.

ПМПК: НЕЗАМІННА РОЛЬ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ШКОЛИ

Завдяки міській ПМПК поліпшилась якість підготовки документів дітей до психолого-педагогічного вивчення. Жодна дитина не може бути представлена на засідання в ПМПК без даних попереднього вивчення її різними фахівцями медичного та психолого-педагогічного профілю, які фіксуються в „Картці стану здоров'я і розвитку дитини”. У разі потреби бланки такої „Картки” видаються під час першого візиту до консультації. Якщо дитина не відвідувала навчальний заклад, педагогічне, психологічне й логопедичне вивчення здійснюється фахівцями корекційно-розвиваючого відділу на спеціальних заняттях.

Спеціалісти рекомендують **програму навчання з урахуванням суто індивідуальних особливостей розвитку дитини**, потреб родини. При цьому враховується багато чинників, зокрема:

- вік дитини;
- категорія аномального розвитку (нозологія);
- конкретний клінічний діагноз;
- наявність супутніх відхилень;
- стан соматичного здоров'я;
- інтелектуальний ступінь;
- особливості психічного та фізичного розвитку;
- потреби й можливості дитини.

Приймати рішення про вибір навчального закладу для дитини з психофізичними особливостями мають батьки.

Консультанти ПМПК ведуть активну просвітницьку діяльність у формі лекцій, доповідей і виступів на семінарах, науково-практичних конференціях, на батьківських зборах, учасельських нарадах, серед директорів загальноосвітніх закладів, соціального захисту, в пресі та на телебаченні і т.д. Основна її мета – показати суспільству значення корекційної роботи для долі кожної дитини з особливостями в розвитку, розкрити згубні наслідки відсутності спеціальної підтримки таких дітей.

Фахівцями міської ПМПК створюється банк оперативно-аналітичних даних про кількість дітей з психофізичними особливостями, їх диференціацію та домінування за нозологіями. Оперативно-аналітичні дані дозволяють оцінити тенденції збільшення чи зменшення дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, достатність мережі спеціальних закладів, робити обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації заходів відповідно до потреб: перепрофілювання, комбінування, створення нових спеціальних установ, посилення профілактичних заходів і т.д. Такі дані стали предметом аналізу Управління освіти й науки Дніпропетровської міської ради. Оперативно-аналітична інформація створює можливість управління освіти розробляти обґрунтовані плани дій щодо поліпшення стану підтримки дітей з особливими освітніми потребами, удосконалення мережі навчальних закладів міста та сприяння отриманню відповідної спеціальної освіти педагогів міста.

Завдяки роботі корекційно-розвиткового відділу надання консультативної та корекційної допомоги вдалося максимально наблизити до місця проживання родини, збільшити її регулярність та обсяг, контроль за розвитком дитини.

Книга”, 2009. – 272 с.:іл. – (серія „Інклюзивна освіта”).

5. Лорман Т. та ін. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник. К.: СПД-ФО Парашин І., 2010. – 296 с.
6. Обухівська А.Г. та ін., Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. К.: Редакції загально педагогічних газет, 2012. – 128 с. – (бібліотека „Шкільного світу”).
7. Романова О. та ін. Діти з особливими потребами в школі: психолого-педагогічний супровід. – К.: „Шкільний світ”, 2011. – 128 с.
8. Синьова В.М. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. Вип. І. – Кам'янець-Подільський: ПП „Медобори-2006”, 2010. – 308 с.
9. Юхимець І.В. Структура і моделі системи роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в навчальному закладі. Науково-методичний посібник. – Рівне: РОІППО, 2012. – 62 с.

Ірина Кутецька

Путь к равным возможностям
В статье раскрыта структура и содержание современной интегрированной модели заведения по предоставлению комплексной помощи детям, у которых особенные образовательные потребности, их родителям и педагогическим работникам.

Ключевые слова: особенные образовательные потребности, социальная адаптация, потенциальные возможности, коррекция, сопровождение, междисциплинарный подход.

Irina Kutetska

A road to equitable opportunities

The structure and content of activity is revealed of contemporary integrated model of institution for extension of complex help to children with specific educational problems, to their parents, and teaching employees.

Key Words: specific educational problems, social adaptation, potentiality, correction, support, interdisciplinary approach.